

De vele gezichten van Sicilië

Robert Duthoy

Nergens elders dan op Sicilië vindt men in Europa een regio ter grootte van België, waar zoveel verschillende culturen een zo rijk erfgoed hebben nagelaten. Grieken, Romeinen en Normandiërs drukten hun architecturale stempel op het eiland en ook de Barok is er met prachtige parels van architectuur vertegenwoordigd en dan heb ik het nog niet gehad over de schitterende mozaïeken uit de Romeinse en Normandische periode. Geen wonder dat Sicilië dan ook tot de favoriete bestemmingen behoort van de cultuurtoerist. Deze diversiteit is het gevolg van een bewogen geschiedenis. Voor wie de prachtige kunstwerken in hun historische context wil plaatsen om zo te komen tot een beter inzicht en begrip van wat hij om esthetische redenen bewondert, is de kennis van die bewogen en ingewikkelde geschiedenis onontbeerlijk. Voor wie geen genoeg neemt met de beknopte info die de traditionele reisgidsen bieden is dit nieuwe boek van Fik Meijer bijzonder welkom want een recente dergelijke geschiedenis ontbrak totnogtoe in het Nederlands.

In de vlotte en boeiende stijl die we van hem gewend zijn brengt Meijer een chronologisch geordend relaas van de complexe geschiedenis van het eiland vanaf de prehistorie tot en met de meest recente episodes uit de strijd tegen de maffia. Ik zal het verhaal niet navertellen maar me beperken tot een opsomming van de veelzeggende titels van de (niet genummerde) hoofdstukken (met tussenhaakjes de paginering om een indruk te geven van de omvang van ieder hoofdstuk en meteen het belang van de daarin behandelde periode): *Het Begin* (17-27), *Grieken en Carthagers* (29-63), *Een andere wereld: Romeinen en Carthagers* (64-83), *Romeinse wereld* (84-114), *Overgang* (115-128), *Arabisch Sicilië* (129-144), *De Normandiërs* (145-173), *De Hohenstaufen* (174-184), *Van Anjou naar Aragon* (185-212), *De Spaanse Habsburgers* (213-244), *De Bourbons* (245-260), *Strijd om Sicilië: Fransen en Britten* (261-277), *Garibaldi en de eenmaking van Italië* (278-315), *Sicilië en het fascisme* (316-324), *Sicilië en de Tweede Wereldoorlog* (325-337), *Corruptie en geweld* (338-362). Onder de titel *Hoop* besluit Meijer zijn verhaal in een epiloog met een optimistische noot.

De titels alleen al maken duidelijk dat de tragiek van Sicilië is dat het, niettegenstaande het veel had om een zelfstandige gemeenschap te vormen, omzeggens voortdurend onder een vreemde heerschappij stond. Ze laten ook zien dat die heerschappijen van diverse herkomst waren die in Sicilië in de eerste plaats een wingewest zagen. Maar dat mag niet verhelen dat deze afwisseling vooral de elite betrof. Daaronder bevond zich de brede massa gekenmerkt door continuïteit. Het is de verdienste van Meijer dat hij zich niet blind staart op de voortdurende wisselingen aan de top van de sociaal-politieke piramide maar ook oog heeft voor wat zich daaronder bevindt en ook de basiskenmerken van Siciliaanse samenleving herhaaldelijk beklemtoont: *'De baronnen hadden nog altijd het meeste land in bezit, kleine pachtboeren waren afhankelijk van hun grillen. De koning zou wellicht graag land hebben willen onteigenen om de macht van de baronnen die niet geïnteresseerd waren in maatregelen om de productiviteit te verhogen te breken, maar hij moest rekening houden met hun collega's in het parlement, die zich daartegen zouden verzetten. Ze bleven daardoor net zo sterk als voorheen. De meeste van hen woonden in de steden en lieten de gabelotti hun landgoederen beheren, zonder dat er echt aandacht werd besteed aan modernisering. Als de baronnen hun pachtgeld maar kregen en*

weinig belastingen hoefden te betalen, waren ze tevreden. De pachtboeren waren de dupe. Wanneer ze het overeengekomen bedrag niet konden betalen, werd hun vrijheid nog meer beknot. Voor een aantal van hen was dat aanleiding om het platteland te verlaten en hun heil in de steden te zoeken. Ze hadden het geluk dat daar in de achttiende eeuw veel werd gebouwd, waardoor er voldoende werkgelegenheid was. Op de landerijen werd het tekort aan arbeidskrachten meteen zichtbaar in teruglopende opbrengsten'(blz. 246).

F. Meijer brengt in zijn verhaal uiteraard ook de meesterwerken ter sprake die in iedere periode tot stand kwamen maar laat een uitvoerige beschrijving ervan over aan de bestaande reisgidsen. Daarentegen wordt wel de nodige aandacht besteed aan de literatuur en aan de ontwikkeling van het geestesleven in iedere periode, aspecten die in de meeste reisgidsen er maar bekaaid van af komen. Ook de economische en sociale structuren en ontwikkelingen komen voldoende aan bod.

Het exposé wordt voorafgegaan door een tijdslijn met de opeenvolgende heerschappijen, belangrijkste gebeurtenissen en heersers. Een uitvoerige (blz. 371-381) beredeneerde bibliografie somt de belangrijkste werken en studies op bij wie de auteur te rade is gegaan. Daarin mis ik wel een van de beste voor een breed publiek geschreven geschiedenissen van Sicilië: Maurice Andrieux, *La Sicile, carrefour des mondes et des empires* (Paris 1965) en wordt niet vermeld dat van het werk van Dickie over de maffia (*Cosa Nostra*) in 2004 ook een Nederlandse vertaling verscheen bij Ambo/Anthos. Het werk wordt besloten met een register (blz. 383-400). Daarin wordt voor de trefwoorden Acragas en Panormus verwezen naar Agrigentum en Palermo maar daar ontbreken de verwijzingen naar de bladzijden waarop er sprake is van respectievelijk Acragas en Panormus. Twee kanttekeningen die evenwel onbelangrijke details betreffen. De aria *Ah! Non credea ...* is niet de laatste aria uit de opera *La Sonnambula* maar wel de laatste die door de tenor wordt gezongen (blz. 273). Daarna komt immers nog de spetterende coloratuuraria van de sopraan waarmee de opera besloten wordt. Op blz. 278 krijgt Pius IX ten onrechte de titel **Kerkvader** een titel met een heel precieze betekenis die slechts aan acht theologen uit de vierde tot zesde eeuw is voorbehouden.

Voor de cultuurtoerist die Sicilië bezoekt is dit in een onderhoudende stijl geschreven boek een must. Maar ook voor wie geen reis plant is het een interessant werk.

Fik Meijer, *De vele gezichten van Sicilië*. Amsterdam, Prometheus 2021. 400 blz. 29,99€.